

اثرات جنگ روسیه و اوکراین

معاونت بررسی های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تهیه کننده: مهسا رجبی نژاد

ناظر: عاطفه قاسمیان

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

اردیبهشت ۱۴۰۱

از طریق ایمیل زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

Economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

چکیده:

در این گزارش به بررسی اثرات جنگ روسیه و اوکراین بر اقتصاد جهانی پرداخته می‌شود. تمرکز این گزارش بر اثرات این جنگ در سه حوزه غذا، انرژی و سیستم‌های مالی خواهد بود که در پایان هر بخش توصیه‌های سیاستی مرتبط با آن ارائه می‌شود. در ادامه گزارش نیز اختلالات به وجود آمده بر تجارت و هزینه‌های حمل و نقل، اثرات این جنگ بر اقتصادهای اوکراین و روسیه و پیامدهای کوتاه‌مدت و بلندمدت آن مورد بررسی قرار می‌گیرد. این جنگ در تمام ابعاد آن، اثرات هشداردهنده‌ای را برای اقتصاد جهانی که پیش از این نیز توسط کووید-۱۹ و تغییرات آب و هوایی آسیب دیده بود، ایجاد می‌کند و بیشترین تأثیرات آن بر کشورهای در حال توسعه خواهد بود.

جنگ در اوکراین باعث ایجاد بحران انسانی عظیمی شده و تخمین زده می‌شود که بیش از ۱۲ میلیون نفر آواره شده‌اند و بیش از ۱۳ میلیون نفر به کمک‌های فوری بشردوستانه نیاز دارند. اقتصاد اوکراین در حال نابودی است و صدمات وارده به مردم عواقب ماندگاری خواهد داشت. این جنگ در تمام ابعاد آن، اثرات هشداردهنده‌ای را برای اقتصاد جهانی که پیش از این نیز توسط کووید-۱۹ و تغییرات آب و هوایی آسیب دیده بود، ایجاد می‌کند که بیشترین تأثیرات آن بر کشورهای در حال توسعه خواهد بود. پیش‌بینی‌های اخیر آنکتاد تخمین می‌زند که اقتصاد جهانی به دلیل جنگ، به شدت بازارهای غذایی، انرژی و مالی را که از قبل محدود شده بود، مختل می‌کند و باعث می‌شود رشد تولید ناخالص داخلی یک واحد درصد کمتر از حد انتظار باشد.

جنگ اوکراین و روسیه از طریق کانال‌های متعدد، از جمله بازارهای کالا، تجارت، جریان‌های مالی و آوارگان، بر اقتصاد جهانی اثر می‌گذارد. در مناطق اطراف، موج بزرگی از پناهندگان، خدمات اولیه را تحت فشار قرار خواهد داد. آسیب به اقتصاد روسیه، بر جریان وجوه ارسالی به بسیاری از کشورهای همسایه تأثیر خواهد گذاشت. اختلال در زنجیره تامین منطقه‌ای و شبکه‌های مالی و همچنین افزایش ریسک سرمایه‌گذاری، رشد منطقه‌ای را تضعیف خواهد کرد.

جنگ، چشم‌انداز کوتاه‌مدت اقتصاد جهانی را به‌طور قابل‌توجهی تحت تأثیر قرار داده است. تأثیر اولیه اقتصاد جهانی عمدتاً از طریق بازارهای کالا بوده است. اوکراین و روسیه، حدود ۳۰ درصد گندم و جو جهان، یک پنجم ذرت و بیش از نیمی از روغن آفتابگردان آن را تامین می‌کنند. در عین حال، روسیه بزرگترین صادرکننده گاز طبیعی جهان و دومین صادرکننده بزرگ نفت در جهان است. بلاروس و فدراسیون روسیه نیز حدود یک پنجم کودهای جهان را صادر می‌کنند. در نتیجه، قیمت کالاها در سراسر جهان به بالاترین حد خود خواهد رسید. در ۸ آوریل ۲۰۲۲، فائو، سومین رکورد متوالی شاخص قیمت مواد غذایی را اعلام کرد. قیمت مواد غذایی در مقایسه با مدت مشابه سال قبل ۳۴ درصد افزایش یافته که بالاترین میزان آن از ابتدای انتشار گزارش مربوط به شاخص قیمت غذایی در جهان توسط فائو بوده است. به همین ترتیب قیمت نفت خام حدود ۶۰ درصد افزایش یافته و قیمت گاز و کود نیز بیش از دو برابر شده است. در بسیاری از بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه، افزایش قیمت مواد غذایی و انرژی باعث تشدید فقر و در برخی موارد، ناامنی غذایی و تشدید فشارهای تورمی شده است زیرا آنها سهم بیشتری از درآمد خود را به غذا و انرژی اختصاص می‌دهند. در سطوح فعلی قیمت، برآوردهای فائو در بدترین حالت، از افزایش سوءتغذیه و ناامنی غذایی حکایت دارد و آن را محتمل می‌داند.

در محیطی که در حال حاضر سطوح استرس اجتماعی-اقتصادی ناشی از تأثیرات کووید-۱۹ وجود دارد، افزایش قیمت مواد غذایی تأثیرات ناآرامی اجتماعی را تشدید می‌کند. تجزیه و تحلیل آنکتاد نشان می‌دهد که همواره در طول تاریخ، ناآرامی‌های مدنی و افزایش قیمت کالاهای کشاورزی ارتباط مستقیمی با یکدیگر دارند.

بازارهای مالی در معرض افزایش عدم اطمینان و تنش‌های ژئوپلیتیکی بی‌ثبات قرار گرفته‌اند. بسیاری از بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه واردکننده کالا شاهد خروج سرمایه و هزینه‌های استقراض قابل توجهی بوده‌اند. انقباض پولی مورد انتظار در اقتصادهای پیشرفته نیز تسریع شده و آسیب‌پذیری در برابر فشارهای مالی در بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه را تشدید کرده است.

اختلالات مداوم در زنجیره تامین جهانی و بازارهای مالی چشم انداز فعلی را پیچیده‌تر می‌کند. هزینه‌های حمل و نقل که حتی قبل از شروع جنگ نیز بالا بودند، تلاش در جهت تغییر مسیر را پیچیده می‌کند و قیمت‌های مصرف‌کننده و هزینه‌های واردات را افزایش می‌دهد. علاوه بر این، تورم جهانی در سال گذشته به بالاترین حد خود طی یک دهه اخیر رسیده و ۵٫۲ درصد افزایش یافته است که بسیاری از بانک‌های مرکزی را مجبور کرد که زودتر از حد انتظار افزایش نرخ‌های بهره را اعلام کنند که منجر به افزایش هزینه‌های خدمات بدهی برای کشورهای در حال توسعه شد. بر اساس گزارش تامین مالی برای توسعه پایدار ۲۰۲۲، ۶۰ درصد کشورهای کمتر توسعه یافته و سایر کشورهای کم درآمد در حال حاضر در معرض خطر بدهی قرار دارند.

در مجموع، در سطوح جهانی، قرار گرفتن در معرض این بحران، منجر به آسیب‌پذیری‌های نگران‌کننده‌ای شده است که تهدیدی برای تأثیر منفی بر زندگی میلیاردها نفر در سراسر جهان محسوب می‌شود.

تأثیر جنگ بر اقتصاد جهان

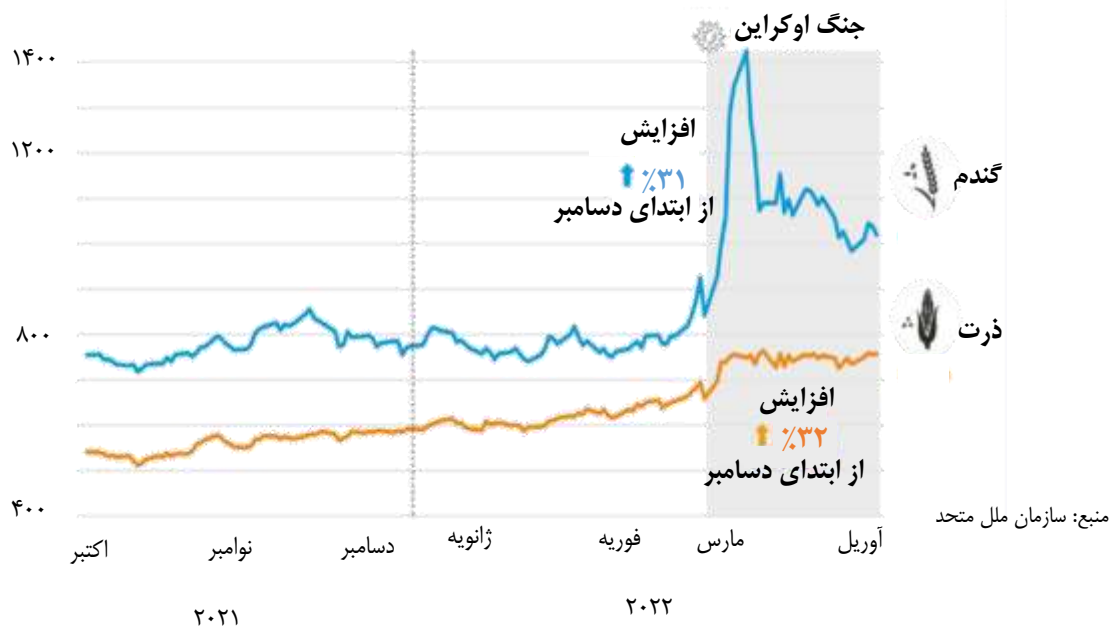
➤ غذا

تأثیرات جنگ اوکراین و روسیه نه تنها در منطقه بلکه در سراسر جهان به دلیل سهم قابل توجه این منطقه در تامین مواد غذایی و انرژی احساس می‌شود. چالش‌های مربوط به مواد غذایی در خصوص تولید و صادرات بوده که منجر به کاهش دسترسی و در نتیجه افزایش قیمت آنها شده است. هزینه واردات مواد غذایی و انرژی در حال حاضر در سطوح بی‌سابقه‌ای قرار داشته و در حال افزایش قیمت است که عواقب آن بر افراد فقیر و آسیب‌پذیر شدیدتر خواهد بود. در این شرایط بسیاری از تولیدکنندگان مواد غذایی قادر به دسترسی به نهاده‌های کشاورزی مورد نیاز خود نیستند. بنابراین تأثیر اختلالات فعلی بازار ممکن است تا سال ۲۰۲۳ ادامه داشته باشد. در این شرایط تنها تلاش‌هایی ارزشمند هستند که به طور هماهنگ و فوری به نیازها پاسخ می‌دهند، انسان-محور هستند، از فرصت‌ها استفاده می‌کنند، با شرایط سازگار می‌شوند و با تمرکز بر قوانین توسعه پایدار ۲۰۳۰ اجرا می‌شوند.

اگر کشورها با بستن بازارهای مواد غذایی، منجر به محدودیت‌های تجاری و ممنوعیت صادرات شوند، این وضعیت حتی می‌تواند بدتر از شرایط فعلی نیز شود.

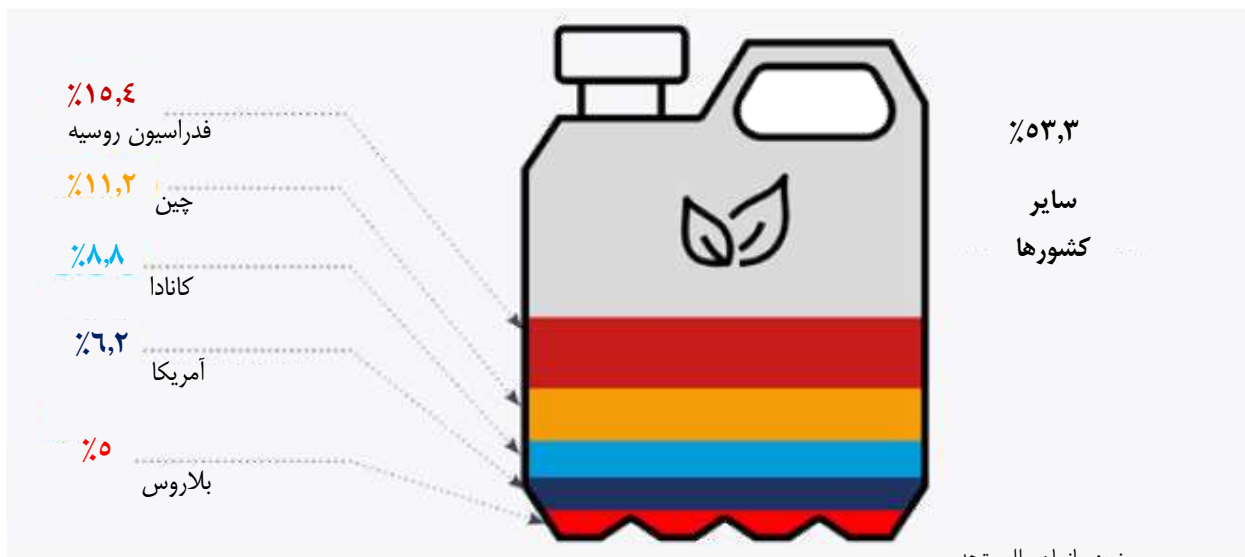
علاوه بر افزایش قیمت مواد غذایی که همه کشورهای واردکننده مواد غذایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، برخی از اقتصادها نیز مستقیماً از طریق وابستگی واردات گندم از روسیه و اوکراین در معرض خطر قرار دارند. قیمت گندم و ذرت از زمان شروع جنگ بسیار پرنوسان بوده است، اما همچنان ۳۰ درصد بالاتر از سطح خود در ابتدای سال قرار دارد.

نمودار ۱. افزایش قیمت و نوسان قیمت گندم و ذرت (قیمت به دلار)

اختلال در بازار کودها نیز به طور چشمگیری این وضعیت را در میان مدت پیچیده می‌کند. برخی از تحلیلگران پیش‌بینی می‌کنند که راندمان تولید محصولات ممکن است تا ۵۰ درصد، به ویژه در کشورهایی که سهم زیادی از کشاورزان کوچک را به خود اختصاص داده‌اند، کاهش یابد. همانطور که از نمودار ۲ مشخص است، در میان کشورهای صادرکننده کودها، در سال ۲۰۲۰، روسیه با سهم ۱۵،۴ درصد از کل صادرات این کالا در سال مذکور، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است. شایان ذکر است، مجموع سهم بلاروس و روسیه نیز از کل صادرات کودها در سال ۲۰۲۰ حدود ۲۰ درصد است.

نمودار ۲. صادرات کوده- سهم از کل جهان، ۲۰۲۰- درصد
روسیه و بلاروس بیش از ۲۰ درصد از صادرات جهانی کودها را تشکیل می‌دهند

منبع: سازمان ملل متحد

توصیه سیاستی

• اطمینان از عرضه کافی مواد غذایی مغذی برای همه افراد

- حصول اطمینان از در دسترسی به منابع غذایی و کودها در کشورهای وابسته به واردات: دولت‌های کشورهای که به واردات مواد غذایی و کود متکی هستند، به دنبال تنوع بخشیدن به منابع تامین از طریق افزایش تولید داخلی، تنوع بخشیدن به منابع واردات و آزادسازی ذخایر غذایی موجود هستند. از طرفی دیگر، ذینفعان به دنبال افزایش دسترسی از طریق کاهش تلفات و هدر رفتن مواد غذایی در سراسر زنجیره تامین هستند. شایان ذکر است، کشورهایی که ذخایر مواد غذایی زیادی دارند، باید از کشورهای نیازمند حمایت کنند.
- تمرکز بر نهاده‌های تولید مواد غذایی مالکان زمین‌های کشاورزی کوچک و تولیدکنندگان غذای محلی
- ثابت نگه داشتن و قابل پیش‌بینی بودن قیمت حمل‌ونقل

• فراهم ساختن امکان دسترسی همه افراد آسیب‌پذیر به مواد غذایی مورد نیاز

- اعطای کمک‌های بشردوستانه غذایی توسط دولت‌ها، سازمان‌های غیردولتی و سازمان‌های بین‌المللی در صورت نیاز

- معافیت خرید غذا از محدودیت‌های صادرات مواد غذایی توسط برنامه جهانی غذا؛ اعضای سازمان تجارت جهانی این فرصت را خواهند داشت تا به طور رسمی این اقدام را در دوازدهمین کنفرانس وزرا سازمان تجارت جهانی که در ژوئن ۲۰۲۲ برگزار می‌شود، اجرا کنند.

¹ World Food Programme

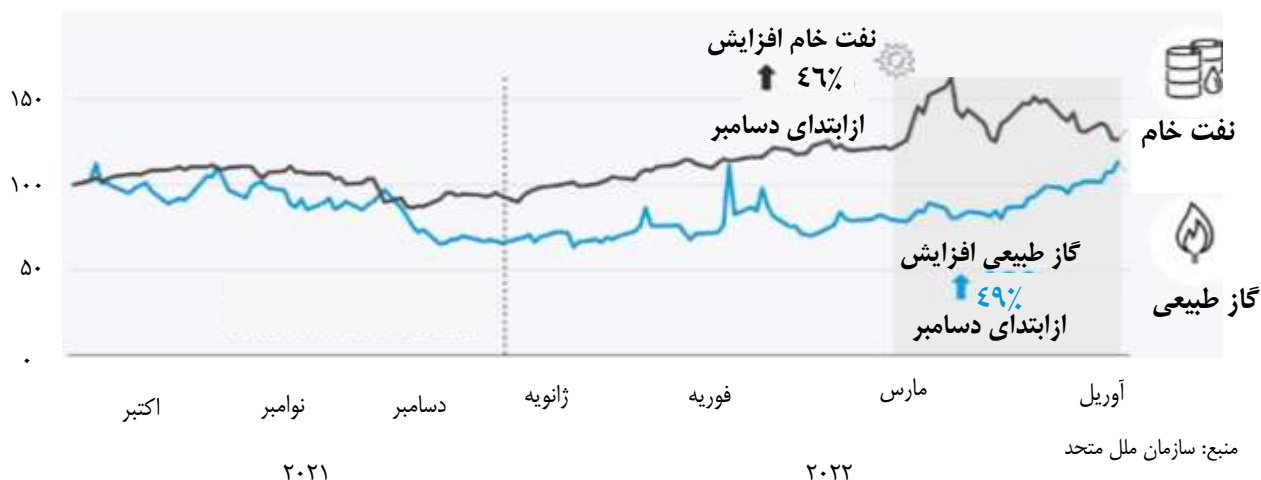
• اتخاذ اقدامات صحیح سیاستی بر اساس نیازهای محلی، اولویت‌های ملی و شرایط بازار در حال تحول

- تشویق به عملکرد مناسب بازارهای بین‌المللی کالا: در میان عدم اطمینان‌های موجود باید جریان روان تجارت مواد غذایی و محصولات کشاورزی همچنان حفظ شود، به طور مداوم شرایط بازار رديابی، اختلالات احتمالی شناسایی و اقدامات سریع برای محدود کردن تأثیرات آنها انجام شود.
- اجتناب از پاسخ‌های موقت سیاستی: از همه کشورها خواسته می‌شود تا بازارهای غذایی خود را همچنان باز نگه دارند و محدودیت‌های تجاری و ممنوعیت صادرات را متوقف کنند تا تجارت بین‌المللی مواد غذایی و کودها و تقاضای داخلی و جهانی حفظ شود. احتکار محصولات، تحرکات سوداگرانه و خرید از روی اضطراب و نگرانی، همگی منابع غذایی و همبستگی را در مواقع بحران تهدید می‌کنند. موانع تجاری و محدودیت‌های صادراتی نوسان قیمت‌ها را تشدید، ظرفیت بافر بازار جهانی را محدود می‌کند و در میان‌مدت و بلندمدت تأثیرات منفی دارد. زنجیره‌های تامین، از جمله ظرفیت بذر، حفاظت از محصولات گیاهی، پرورش دام، زیرساخت‌های فرآوری غذا و کلیه سیستم‌های لجستیکی، باید به طور کامل فعال نگه داشته شوند.

➤ انرژی

به دنبال تقاضای بالای مصرف‌کننده و رشد بالای تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۱ بازارهای انرژی پیش از شروع بحران جنگ روسیه و اوکراین نیز در تنگنا قرار داشتند. اگرچه سطح قیمت نفت خام و گاز طبیعی همچنان به ترتیب ۴۶ درصد و ۴۹ درصد بالاتر از ابتدای دسامبر ۲۰۲۱ بوده، اما به دلایلی از جمله تعهد آمریکا در جهت آزادسازی ۱۸۰ میلیون بشکه نفت خام طی ۶ ماه آینده، معاملات مربوط به نفت و گاز با نوساناتی همراه بوده است.

نمودار ۳. نوسانات شاخص قیمت در بازارهای انرژی: نفت خام و گاز (شاخص قیمت، پایه = ۱ اکتبر ۲۰۲۱)

افزایش قیمت نفت و گاز می‌تواند منجر به به وجود آمدن اثرات متقابل در بلندمدت شود. به همان اندازه که ممکن است انتقال به سمت منابع جایگزین انرژی سرعت یابد، به‌ویژه در کشورهایی که می‌خواهند انعطاف‌پذیری انرژی خود را با تامین

منابع محلی بیشتر تقویت کنند، به همان اندازه احتمال دارد سرمایه‌گذاری‌ها را به سمت صنایع استخراجی و تولید انرژی مبتنی بر سوخت‌های فسیلی برگرداند و خطر معکوس کردن روند کربن‌زدایی در ۵ تا ۱۰ سال گذشته را به دنبال داشته باشد.

توصیه‌های سیاستی

توصیه‌های آنکتاب در این گزارش برای بخش انرژی به شرح زیر است:

• در کوتاه‌مدت

- اقدامات هماهنگ کشورهای توسعه یافته: اقدامات انجام شده توسط بزرگترین مصرف‌کنندگان انرژی نباید بر نوسانات فعلی بازارهای انرژی بیافزاید. برای کاهش این نوسانات، دولت‌ها باید از احتکار خودداری و به رویکرد هماهنگی که اقتصادهای پیشرفته از طریق آژانس بین‌المللی انرژی برای در دسترس قرار دادن ذخایر استراتژیک نفت در بازار جهانی اتخاذ کرده‌اند، ادامه دهند. بعلاوه، در صورت لزوم، استفاده از گندم به عنوان سوخت‌های زیستی کاهش یابد و یا حذف شود.
- امداد هدفمند برای افراد آسیب پذیر، هم ایالت‌ها و هم جمعیت آنها: کمک‌های جامعه بین‌المللی باید به کشورهایی که سازمان ملل آنها را شناسایی کرده است، برسد. در داخل کشورها، سوخت مورد نیاز برای کسانی که درآمد پایینی دارند، باید در دسترس قرار بگیرد. با این حال، حمایت باید از طریق نقل و انتقالات نقدی هدفمند و برنامه‌های کمک‌های اجتماعی، برای افرادی باشد که به آن نیاز دارند.
- اقدامات مدیریت تقاضا و بهره‌وری انرژی: دولت‌ها می‌توانند از تابستان برای آزمایش اقدامات جدید مدیریت تقاضا و بهره‌وری انرژی استفاده کنند. به عنوان مثال، سرعت بخشیدن به استقرار پیش‌بینی شده با دوبرابر کردن نرخ نصب فعلی پمپ‌های حرارتی اتحادیه اروپا، باعث صرفه جویی ۲ میلیارد مترمکعبی دیگر در مصرف گاز در سال اول خواهد شد که مستلزم سرمایه‌گذاری اضافی ۱۵ میلیارد یورویی است.
- کشورها می‌توانند متعهد به تامین مالی از طریق سازمان‌هایی که کمک‌های بشردوستانه ارائه می‌کنند، به مردم اوکراین که دسترسی آنها به انرژی قطع شده است، شوند.

• در میان‌مدت

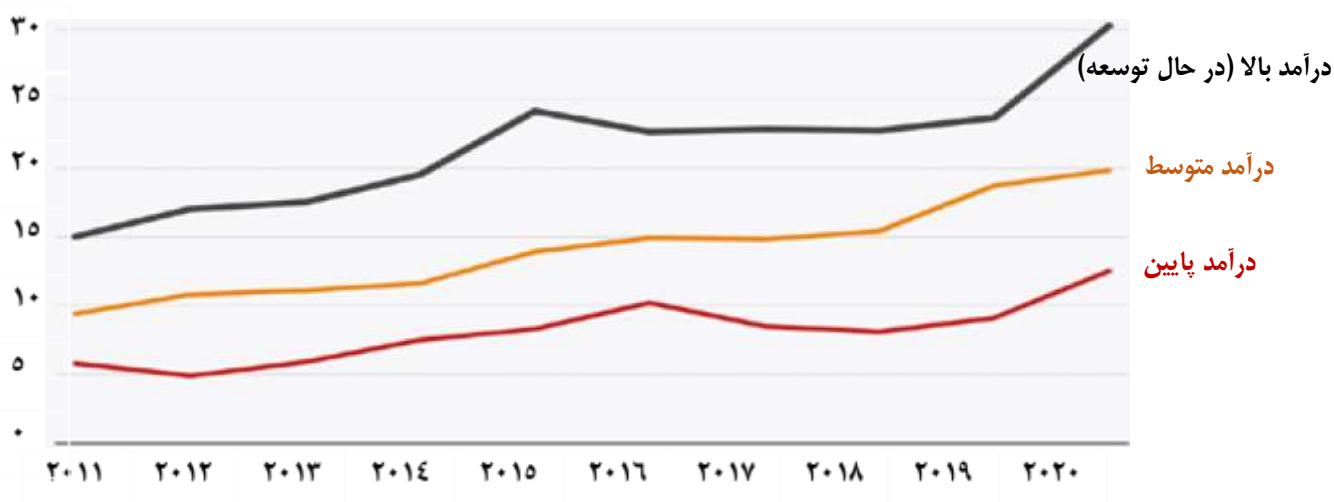
- سرعت بخشیدن به پروژه‌های انرژی‌های تجدیدپذیر که از مرحله برنامه‌ریزی در دنیای صنعتی گذشته است.
- برای کاهش آسیب‌پذیری‌های ناشی از شوک‌های انرژی در آینده، علی‌رغم اینکه بازدهی برخی اقدامات در کوتاه‌مدت امکان‌پذیر بوده، اما به تغییرات با کیفیت در بلندمدت، مانند زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی و زیرساخت‌های کم‌کربن و انعطاف‌پذیر جدید و مجهز نیاز است.
- موانع سرمایه‌گذاری در زنجیره تامین انرژی خورشیدی باید با تشکیل کارگروه‌هایی برای توسعه سیاست‌های خاص کشورها و منطقه‌ها از میان برداشته شود. در واقع این کار، می‌تواند منجر به تقویت

- تولید محلی و منطقه‌ای، افزایش بکارگیری انرژی‌های تجدیدپذیر در کشورهای در حال توسعه شود. علاوه بر این، اعطای وام برای افزایش سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر، تسهیل شود.
- یک کارگروه آمونیاک سبز می‌تواند پیشرفت‌های زنجیره تامین را برای اهداف تعیین شده تامین کند، هماهنگی، تعیین و تحلیل کند. همچنین می‌تواند تحولات زنجیره تامین کود، به ویژه توسعه مراکز تولید آمونیاک سبز در جهان در حال توسعه را تجزیه و تحلیل کند.
  - دولت‌ها باید سریعاً انتقال عادلانه انرژی را دنبال کنند و بر نقش دسترسی کافی به انرژی برای توسعه پایدار تأکید کنند. شرکای توسعه و اهداکنندگان باید کمک‌های مالی و فنی به کشورهای در حال توسعه ارائه دهند تا از آنها در تعریف و اجرای مسیرهای انتقال خود حمایت کنند تا به هفتمین هدف توسعه پایدار (اطمینان از دسترسی به انرژی مقرون به صرفه، قابل اعتماد، پایدار و مدرن برای همه) و خالص صفر به نحوی که بهره‌وری را افزایش می‌دهد، تا سال ۲۰۳۰ دست یابند.

➤ سیستم مالی

در حال حاضر، ما با بحران بدهی جهانی روبه‌رو هستیم. حتی قبل از شروع این بحران، کشورهای در حال توسعه به طور میانگین ۱۶ درصد از درآمدهای صادراتی خود را صرف پرداخت تعهدات بدهی خود می‌کردند. این درحالی است که پس از جنگ جهانی دوم و پس از بازسازی بدهی آلمان توسط نیروهای متفقین در سال ۱۹۵۳، پرداخت بدهی هرگز از ۳,۴ درصد درآمد صادراتی در هیچ سالی تجاوز نکرد.

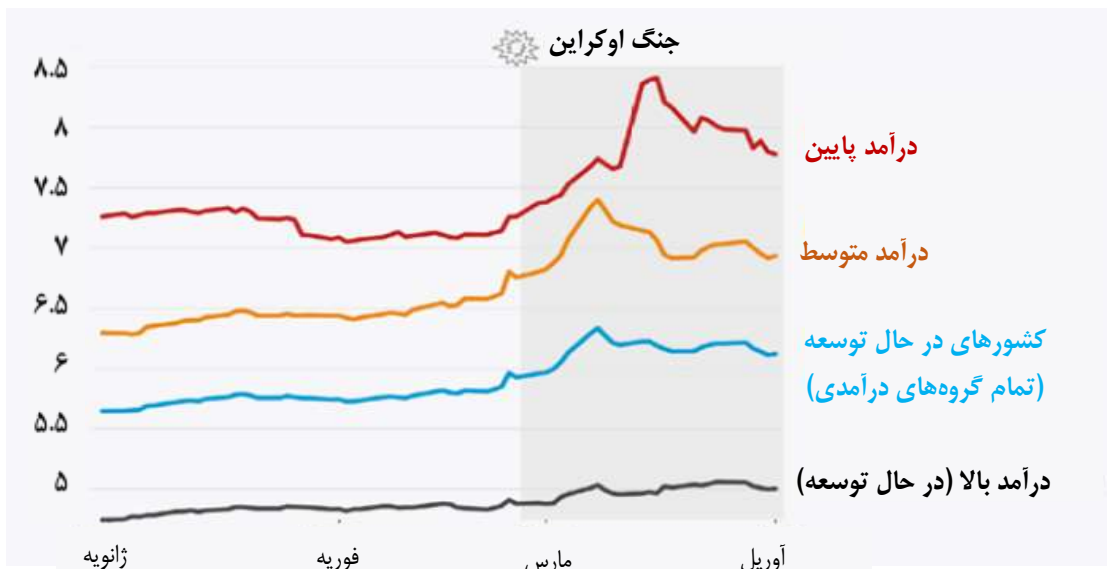
نمودار ۴. هزینه بازپرداخت بدهی خارجی به عنوان سهم از صادرات، بر اساس گروه درآمد- درصد هزینه بازپرداخت بدهی برای کشورهای در حال توسعه همچنان در حال افزایش است

منبع: سازمان ملل متحد

به دلیل اتخاذ سیاست‌های انقباضی پولی توسط کشورهای در حال توسعه، بازده اوراق قرضه این کشورها از سپتامبر ۲۰۲۱ در حال افزایش بوده است. این موضوع در کنار بی‌نظمی مالی، ضربه مضاعفی به اقتصادهای در حال توسعه وارد خواهد کرد که در نهایت افزایش نرخ بهره، نوسانات بیشتر در معاملات آتی کالاها و بازارهای اوراق قرضه و فشارهای نرخ ارز را به همراه خواهد داشت.

نمودار ۵. بازده اوراق قرضه دولتی در کشورهای در حال توسعه بر اساس طبقه‌بندی درآمدی (درصد)

۲۰۲۲

منبع: سازمان ملل متحد

بررسی‌های آنکتاد نشان می‌دهد که از زمان شروع جنگ اوکراین و روسیه، هزینه‌های استقراض کشورهایی که طبق طبقه‌بندی سازمان ملل متحد به عنوان واردکنندگان خالص مواد غذایی شناخته شدند، افزایش یافته است. نمودار ۶. بازده اوراق قرضه دولتی در کشورهای در حال توسعه بر اساس گروه صادرات (درصد)

منبع: سازمان ملل متحد

توصیه‌های سیاستی

موضوعی که به تازگی در مورد بحران‌های متعدد و متوالی که کشورهای در حال توسعه با آن مواجه هستند، ارائه شده است، درخواستی فوری برای اقدام سریع جامعه بین‌المللی است. هیچ زمانی برای از دست دادن وجود ندارد. ماه‌ها انتظار برای انجام اقدامات لازم برای جلوگیری از یک دهه از دست رفته دیگر برای توسعه، بحران عمومی بدهی و بی‌ثباتی اجتماعی و سیاسی قابل قبول نیست. نظام مالی بین‌المللی ابزار و ظرفیت لازم برای پاسخگویی مناسب و مقابله با چالش‌های فعلی را دارد. رهبری و اراده سیاسی می‌تواند این امر را ممکن سازد. هیچ توضیح منطقی برای انجام ندادن این کار وجود ندارد.

فراتر از اصلاحات لازم در سیستم مالی جهانی، در اینجا پیشنهادات کلیدی در چارچوب فعلی وجود دارد که می‌تواند پاسخی را که جهان و آسیب‌پذیرترین افراد در انتظار آن هستند، ارائه کند:

- موسسات مالی بین‌المللی:
  - این موسسات باید تمرکز خود را بر انعطاف‌پذیری و تامین مالی به موقع، از جمله کمک‌های بلاعوض، با تأکید بر حصول اطمینان از انتقال منابع به کشورهای که دچار مشکلات اجتماعی و اقتصادی هستند، قرار دهند.
  - صندوق بین‌المللی پول:
    - افزایش تسهیلات اعتباری و ابزارهای تامین مالی سریع به منظور افزایش دسترسی افراد به منابع مالی حداقل تا سال ۲۰۲۴
    - تعلیق افزایش نرخ بهره برای حداقل ۲ سال
    - بررسی امکان تامین نقدینگی بیشتر از طریق حق برداشت مخصوص^۲ یا اقدامات ویژه با هدف کشورهای آسیب‌پذیر.
  - بانک‌های توسعه چندجانبه:
    - مکانیسم‌های موجود برای تامین مالی اضطراری با پرداخت سریع وجوه باید فعال شود.
    - بانک‌های توسعه چندجانبه را تشویق کنید تا از یک رویکرد منعطف برای مدیریت ریسک ترازنامه استفاده کنند تا از ظرفیت وام‌دهی اضطراری خود تا حد کامل استفاده نمایند.
    - حمایت از تزریق سرمایه برای بانک‌های توسعه چندجانبه، از جمله در سطح منطقه‌ای.
    - بررسی کانال‌های دیگر حق برداشت مخصوص استفاده نشده از طریق بانک‌های توسعه چندجانبه.
- اقدام زودهنگام برای جلوگیری از تجمع ناپایدار بدهی در کشورهای آسیب‌پذیر؛ قبل از اینکه جهان به دور بعدی بحران بدهی دچار شود.
- بخشودگی بدهی‌ها با در نظر گرفتن نیازهای مالی برای بازیابی، اقدامات اقلیمی و اهداف توسعه پایدار طراحی شوند.

^۲ حق برداشت مخصوص (Special Drawing Rights) به یک نوع ارز ذخیره پولی بین‌المللی اشاره دارد که توسط صندوق بین‌المللی پول در سال ۱۹۶۹ ایجاد شد و به عنوان مکمل ذخایر پولی موجود کشورهای عضو عمل می‌کند.

^۳ Multilateral Development Banks

- از کشورهای گروه ۲۰ بخواهید تا طرح تعلیق خدمات چندجانبه بدهی را به مدت دو سال مجدداً فعال کنند و سررسید را برای ۲ تا ۵ سال برنامه‌ریزی کنند.
- یک چارچوب مشترک بازنگاری شده و قابل اجرا توسط کشورهای گروه ۲۰ برای درمان بدهی به صورت فوری مورد نیاز است تا تجدید ساختار بدهی به موقع به کشورهای نیازمند ارائه شود.

➤ اختلالات تجارت و هزینه‌های حمل و نقل

- جنگ در اوکراین اختلالات مداوم در لجستیک جهانی و زنجیره تامین را افزایش می‌دهد و به افزایش بیشتر تاخیر در سیستم حمل و نقل دریایی جهان دامن می‌زند. مشخص نیست که این امر تا چه اندازه باعث کاهش عرضه کالا از اوکراین و روسیه می‌شود، اما محدودیت‌های تجاری، بسته شدن حریم هوایی، عدم قطعیت پیمانکاران و نگرانی‌های امنیتی، همه مسیرهای تجاری را که از اوکراین و روسیه می‌گذرد، پیچیده کرده است.
- نرخ‌های حمل‌ونقل نقطه‌ای بسیار بالا همچنان ادامه دارد، اگرچه در هفته‌های گذشته با وجود مشکلات لجستیکی ناشی از بحران اوکراین، عمدتاً به دلایل فصلی، کاهش یافته است. نرخ کرایه کشتی‌های کانتینری نیز در بالاترین حد خود در طول تاریخ قرار گرفته است.
- چشم‌انداز نرخ کانتینر همچنان بالاتر از پیش از کووید-۱۹ است. شبیه‌سازی‌های عمومی انجام‌شده توسط آنکتاد در مورد تأثیر نرخ‌های بالاتر حمل‌ونقل کانتینری بر تورم همچنان پابرجاست، یعنی قیمت‌های مصرف‌کننده نسبت به قبل از کووید-۱۹، حدود ۱,۵ درصد بیشتر افزایش یافته است.
- نگرانی‌های کلیدی برای امنیت غذایی ناشی از تخریب بنادر و زیرساخت‌ها در اوکراین، افزایش ازدحام و افزایش هزینه‌های حمل و نقل غلات وجود دارد.
- قیمت‌های پناهگاه‌ها به‌طور جدی تحت تأثیر این جنگ قرار گرفته‌اند و امروزه تقریباً دو برابر میانگین پنج سال قبل از کووید-۱۹ هستند. قیمت‌های بالاتر پناهگاه‌ها بر هزینه‌های حمل و نقل همه کشتی‌ها و در واقع همه روش‌های حمل و نقل تأثیر گذاشته است.

تأثیر جنگ بر اوکراین و روسیه

- این جنگ باعث به وجود آمدن یک بحران انسانی عظیم در اوکراین شده است. مراکز شهری در بسیاری از نقاط کشور به شدت آسیب دیده‌اند، حمل و نقل دریایی، جاده‌ای و ریلی به شدت مختل شده و زیرساخت‌های حیاتی خدمات اقتصادی و اجتماعی از جمله تولید برق، زیرساخت‌های دیجیتال، پل‌ها و بنادر تخریب یا غیرقابل استفاده شده‌اند. تا پایان ماه مارس، نزدیک به ۶ میلیون اوکراینی دسترسی کمی به آب سالم داشتند و یا اصلاً دسترسی نداشتند. تخمین زده می‌شود که حدود ۱۲ میلیون نفر تا اواسط آوریل آواره شده‌اند و تعداد مشابهی از مردم - به ویژه افراد مسن و ناتوان - به کمک‌های بشردوستانه فوری نیاز دارند. جنگ همچنین به طور قابل توجهی سرمایه انسانی را از بین می‌برد. احتمالاً افزایش سوءتغذیه و کوتاه‌مدتی، کاهش سال‌های تحصیل و بدتر شدن نتایج بازار کار، تأثیر شدیدی بر آینده کودکان خواهد داشت.
- اقتصاد اوکراین در حال نابودی است. برای حمایت از اقتصاد و کاهش فشارها بر ذخایر و بانک‌های در اوکراین، این کشور اقدامات مالی اضطراری (از جمله کنترل سرمایه و محدودیت‌های بخش بانکی) را اعمال کرد و دریافت مالیات را به تعویق انداخته است؛ این درحالی است که این کشور به طور کامل تعهدات بدهی داخلی و خارجی خود را پرداخت نموده و این اقدامات به جلوگیری از سقوط مالی این کشور کمک کرده است. فعالیت اقتصادی در اوکراین در برخی مناطق غیرممکن شده است، زیرا جنگ بخش مهم زیرساخت‌های تولیدی را نابود کرده و مشاغل را مجبور به تعطیلی کرده است. تجارت کالا متوقف شده است، زیرا مسیرهای ترانزیتی آسیب دیده مانع از حمل و نقل زمینی می‌شود. در واقع، عدم امکان دسترسی به دریای سیاه تمام تجارت دریایی این کشور را که نیمی از صادرات اوکراین را تشکیل می‌دهد، قطع می‌کند. بر اساس به‌روزرسانی اخیر بانک جهانی، انتظار می‌رود که جنگ در سال ۲۰۲۲ منجر به کاهش ۴۵ درصدی تولید ناخالص داخلی منطقه اروپا و آسیای مرکزی شود. این پیش‌بینی فرض می‌کند که جنگ برای چندین ماه دیگر ادامه دارد. در آینده، اوکراین به کمک‌های مالی خارجی بیشتری نیاز دارد و احتمالاً باید برای حمایت از بازسازی و بازیابی قوی و تثبیت پایداری مالی، باید تجدید ساختار بدهی‌ها صورت گیرد.
- در روسیه، قیمت دارایی‌های مالی، زیان‌های شدیدی را متحمل شده و اقتصاد این کشور احتمالاً در آینده در معرض خطر آشفتگی مالی باقی خواهد ماند. فعالیت در بورس اوراق بهادار مسکو بین ۲۵ فوریه و ۲۴ مارس پس از کاهش شدید قیمت سهام به حالت تعلیق درآمد. همچنین معاملات اوراق بهادار روسیه در بسیاری از مبادلات بین‌المللی نیز به حالت تعلیق درآمده است. ارزش روبل در دو هفته پس از شروع جنگ تا ۴۰ درصد کاهش یافت، اما از آن زمان به دلیل اعمال کنترل سرمایه، اقدامات متعددی برای جلوگیری از فروش دارایی‌های روبلی یا خروج ارز توسط خارجی‌ها انجام شد. برای کمک به محدود کردن کاهش ارزش روبل و تورم متعاقب آن، بانک مرکزی روسیه نرخ

بهره‌سیاستی خود را در اواخر فوریه ۱۰,۵ واحد درصد افزایش داد و به ۲۰ درصد رساند و پس از آن با کاهش فشارها بر روبل، در ۸ آوریل، این نرخ را به ۱۷ درصد کاهش داد. در اواخر ماه مارس، دولت روسیه اعلام کرده بود که باید واردات انرژی اروپا را به روبل حساب کند که کشورهای اروپایی در برابر پیشنهاد تغییر شرایط پرداخت مقاومت کرده‌اند و هنوز مشخص نیست که آیا این تغییر چگونه اجرا خواهد شد.

- شاخص‌ها حاکی از کاهش شدید فعالیت اقتصادی در روسیه هستند، زیرا تحریم‌ها باعث سقوط تقاضای داخلی می‌شود. تورم همراه با کاهش اولیه ارزش روبل و کمبود عرضه، افزایش یافت و از ۹,۲ درصد در فوریه به ۱۶,۷ درصد در مارس افزایش یافت. بر اساس پیش‌بینی‌های بانک جهانی، در سال جاری، تولید ناخالص داخلی روسیه در مقایسه با پیش‌بینی‌های قبلی حدود ۱۱ درصد کاهش می‌یابد. خروج بسیاری از شرکت‌های خارجی از روسیه و بدتر شدن چشم‌انداز، به شدت بر سرمایه‌گذاری تاثیر گذاشته، در حالی که افزایش سریع قیمت‌ها و کاهش درآمد، فشار زیادی بر مصرف خواهد داشت که تنها تا حدی با سیاست مالی جبران می‌شود. اختلال در واردات، تولید داخلی از جمله در بخش خودرو و هوافضا را متوقف کرده است. صادرات کالاهای کلیدی با فناوری پیشرفته- از جمله نرم افزارها و نیمه‌هادی‌ها- به روسیه ممنوع شده که این امر باعث از بین رفتن منابع حیاتی این کشور و تشدید اختلالات زنجیره تامین در این کشور می‌شود. بسته فعلی تحریم‌ها با کاهش تولید نفت به دلیل خروج شرکت‌های نفتی خارجی، کاهش سرمایه‌گذاری و کاهش دسترسی به فناوری خارجی، تأثیر منفی پایداری بر اقتصاد روسیه خواهد داشت.

پیامدها

پیامدهای کوتاه‌مدت

- جنگ، چشم‌انداز کوتاه‌مدت اقتصاد جهانی را به‌طور قابل‌توجهی تحت تاثیر قرار داده و از طریق کانال‌های متعدد، از جمله بازارهای کالایی، مالی و تجارت بر فعالیت‌های جهانی تأثیر می‌گذارد. اقتصادهای نوظهور و کشورهای درحال توسعه واردکننده کالا، احتمالاً به دلیل وخامت تجارت، کاهش رشد اقتصادی، کاهش تجارت و سخت‌تر شدن قابل توجه شرایط تأمین مالی به دلیل افزایش تورم و هزینه‌های استقراض بالاتر، پیامدهای نامطلوب قابل‌توجهی را متحمل خواهند شد. در مقابل، برخی از اقتصادهای نوظهور و کشورهای درحال توسعه که صادرکننده کالا (به ویژه صادرکنندگان انرژی) هستند، ممکن است در نهایت از افزایش شدید قیمت کالاها، در صورتی که این افزایش به بهبود مستمر در شرایط تجارت مربوطه تبدیل شود، سود ببرند.
- این جنگ منجر به افزایش جنبه‌های منفی مختلفی برای چشم‌انداز کوتاه‌مدت می‌شود. این امر می‌تواند منجر به تشدید تنش‌های ژئوپلیتیکی، ایجاد فشارهای مالی، بدتر کردن بحران‌های پناهندگان، تشدید ناامنی غذایی، تشدید

فشارهای تورمی و تضعیف محرک‌های رشد بلندمدت شود. این خطرات می‌تواند با آسیب‌پذیری‌های جهانی مانند بدهی بالا و موجودی کم برخی از کالاها، مانند گندم و نفت، تشدید شود. مرتبط بودن این خطرات به یکدیگر و تقویت آنها می‌تواند سقوط سختی را برای اقتصاد جهانی رقم بزند.

پیامدهای بلندمدت

- تجارت جهانی، تولید و شبکه‌های سرمایه‌گذاری ممکن است از هم گسسته شوند. کمبود و جهش قیمت کالاها تحت تاثیر می‌تواند به شدت طیفی از بخش‌ها از جمله صنایع غذایی، ساختمانی، پتروشیمی و حمل و نقل را مختل کند. به عنوان مثال، پالادیوم و نئون، ورودی‌های مهمی در تولید مبدل‌های کاتالیزوری در صنعت خودروسازی و لیتوگرافی ریزتراشه‌ای در صنعت نیمه‌رسانا هستند، جایی که موجودی‌ها در حال حاضر کم است. نیکل و مس به‌طور گسترده در صنعت ساخت و ساختمان استفاده می‌شود. روغن آفتابگردان که عمده آن در روسیه و اوکراین تولید می‌شود، یک نهاده کلیدی در صنعت آرایشی و بهداشتی است. اگر اختلالات ادامه یابد، زنجیره‌های عرضه و تجارت جهانی ممکن است تعدیل شوند و به سمت تولیدکنندگان قابل اعتمادتر اما کمتر کارآمد حرکت کنند که این اتفاق به ضرر کلیه مصرف‌کنندگان خواهد بود.
- قیمت‌های بالای کالاها و جنگ احتمالاً بدهی‌ها و سایر چالش‌های مالی را در بسیاری از اقتصادهای نوظهور و کشورهای در حال توسعه، به ویژه واردکنندگان کالا، تشدید می‌کند. حتی برای صادرکنندگان انرژی، مزایای قیمت‌های بالاتر تا حدودی با یارانه سوخت‌های فسیلی جبران می‌شود. بیش از ۳۰ اقتصاد نوظهور و کشورهای در حال توسعه، از جمله واردکنندگان و صادرکنندگان کالا، به سوخت‌های فسیلی یارانه پرداخت می‌کنند. فضای مالی در بسیاری از آنها به دلیل همه‌گیری کووید-۱۹، به میزان قابل توجهی محدود شده و قیمت‌های انرژی بالاتر احتمالاً تراز مالی و حساب جاری کشورهای واردکننده کالا این گروه را کاهش می‌دهد. علیرغم اینکه بسیاری از این کشورها، از نظر مالی پرهزینه هستند، فشارها برای یارانه‌های غذایی و انرژی، اقدامات حمایتی تجاری و کنترل قیمت، ممکن است افزایش یابد. در واقع، از زمان شروع جنگ، دولت‌ها اعمال تدابیر محدودکننده تجاری بر روی محصولات غذایی و کودها را تسریع کرده‌اند.
- جنگ ممکن است به کند شدن محرک‌های اساسی رشد کمک کند و آسیب ماندگار همه‌گیری را تشدید کند. مناطق متاثر از درگیری ممکن است با تلفات جدی سرمایه انسانی مواجه شوند زیرا جمعیت آواره، در نتیجه بیکاری طولانی‌مدت و اختلالات طولانی در مدرسه و همچنین تأثیرات وقفه در خدمات بهداشتی ضروری، مهارت‌ها و تحصیلات خود را در خطر می‌بینند. با تخریب سرمایه فیزیکی و دارایی‌های حیاتی، بهبود بدون ورود سرمایه قابل توجه، دشوارتر خواهد بود. به طور گسترده‌تر، سیاست‌ها و عدم اطمینان اقتصادی بالاتر، می‌تواند بر اعتماد کسب‌وکار تأثیر بسزایی داشته باشد و انگیزه برای سرمایه‌گذاری جدید و پذیرش فناوری جدید را کاهش دهد که هر دو محرک‌های مهم رشد بهره‌وری هستند. در بلندمدت، تضاد مداوم ممکن است باعث تغییر در هنجارهای جهانی و

دور شدن از سیستم اقتصادی بین‌المللی مبتنی بر قوانین کنونی شود که منجر به پراکندگی تجارت، سرمایه‌گذاری و شبکه‌های مالی می‌شود.

منابع

- United Nations, April 2022, Global Impact of war in Ukraine on food, energy and finance systems.
- World Bank, April 2022, Implications of the War in Ukraine for the Global Economy.